

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**Інститут історії, етнології та права
Кафедра історії України**

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **КЕЛЬТИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

студентки 4 курсу БІП/У групи
Галузь знань 0203 Гуманітарні науки
Спеціальності 6.020302 Історія*
Прадівлянної Юлії Миколаївни

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Косаківський Віктор Афанасійович

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

(підпис) (ініціали та прізвище)

(підпис) (ініціали та прізвище)

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ І. ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	6
1.1 Історіографія питання	6
1.2 Джерельна база	13
1.2.1 Античні джерела	13
1.2.2 Археологічні джерела	17
1.2.3. Топонімічні джерела	20
РОЗДІЛ ІІ. АРХЕОЛОГІЧНІ ВІДОМОСТІ ПРО СХІДНИХ КЕЛЬТІВ	23
2. 1 Кельтський опідум як система укріплень. Зерноскховища. Сільське господарство	24
2.2 Ремесла. Обробка матеріалів	30
2.3 Монетна справа кельтів	33
2.4 Прикраси	36
2.5 Одяг	37
2.6 Зброя	38
РОЗДІЛ ІІІ. КЕЛЬТСЬКІ ТОПОНІМИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	44
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53
ТАБЛИЦІ	57
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність. Кельти, або галли чи галати – група племен індоєвропейського походження, нащадки яких мешкають зараз в Ірландії, гірській частині Шотландії, на північному заході Франції та Західній Україні. Перші письмові відомості про кельтів датуються VI-V ст. до н.е. Стародавні кельти увійшли в світову історію як надзвичайно войовничий народ, якому впродовж IV-II ст. до н.е. вдалось завоювати більшу частину Європи, і який наводив жах на майже всі середземноморські цивілізації. Сьогодні все більше науковців дотримується думки згідно з якою кельтський елемент, поряд із греко-римським (античним) та ранньосередньовічним германським, відіграв ключову роль у формуванні основ європейської цивілізації.

Актуальність теми нашого дослідження пов'язана з тим, що у вітчизняній та світовій історичній науці приділено мало уваги питанням кельтського світу та впливу цих племен на розвиток європейської цивілізації, та зокрема їх ролі на становлення народності України. Означена проблема кельтики поки що не має належного осмислення в історії України. Про східні кельтські племена мова йде найчастіше в контексті історії Західної України. Між іншим, проблеми синтезу кельтів з слов'янськими племенами являють собою велику цікавість з точки зору розвитку всієї майбутньої української нації. Кельти стали невід'ємною частиною української культурної традиції, і без розгляду їх впливу на давню історію України будь-яка розмова про давню українську націю є неможливою. Говорячи про українську кельтику, необхідно додати, що в цілому вище зазначеним проблемам присвячена певна кількість досліджень. Серед вітчизняних істориків значний внесок здійснили Л. Крушельницька, В. Бідзілля, В. Котигорошко, Г. Казакевич, Д. Поп, А. Мурадова, В. Панкулич, К. Тищенко, І. Железняк та інші. За кордоном цьому питанню багато уваги приділяли П. Дюваль, Д. Капошварі, Т. Пауелл і т.д. Але варто наголосити, що майже ніхто з названих науковців не займався

порівнянням східних кельтів та кельтської цивілізації в цілому. Тому саме недостатня розробка даної теми зумовлює її актуальність.

Об'єктом дослідження є історичні особливості кельтів, що проживали на території Західної України.

Предметом дослідження є особливості їх впливу на розвиток культури та традицій давніх слов'ян, що слугували базою для створення майбутньої української нації.

Метою роботи є цілісне обґрунтування історичних традицій кельтів та їх вплив на сусідні племена.

У роботі зроблена спроба розв'язати наступні **завдання**:

- 1) дослідити історіографію питання;
- 2) акцентувати увагу на розгляді джерельної бази;
- 3) зробити огляд археологічних пам'яток, що стосуються кельтів (гальштатська та латенська культури);
- 4) виокремити особливості кельтської мови, які відобразились в топонімії України.

Методологічна основа дослідження. Наше дослідження здійснювалося на межі історії, культурології, лінгвістики. В основу роботи покладений принцип системності, що визначив набір відповідних методів дослідження:

- метод критичного аналізу, що дозволяє чітко визначити проблематику поняття кельтики на розглядаємій території;
- метод узагальнення, що надає змогу на основі опрацьованих літературних джерел виявити основні риси української кельтики та певні закономірності в їх розвитку;
- інтегративний метод, що дозволяє використовувати дані різних областей гуманітарного знання стосовно рішення задач, поставлених в дослідженні;
- порівняльно-історичний метод, що дозволяє розглянути різні періоди в розвитку племен, їх становлення і трансформацію в українській історії;

- метод інтерпретації, що дає можливість сприйняття і тлумачення наукових та художніх текстів.

Наукова новизна дипломної роботи полягає у тому, що автором здійснена спроба цілісного осмислення місця староданіх кельтів в історії України.

Теоретичне значення дослідження полягає у визначенні культурних особливостей характерних для східних кельтів.

Практичне значення даної роботи полягає в комплексному вивченні поняття кельтики та дослідженні цього феномену. Отримані результати можуть бути застосовані в курсі викладання давньої історії України, як у ВУЗі так і в школі, а також при написанні наукових робіт з даної тематики.

Фактичним матеріалом для дослідження послуговували праці античних істориків та філософів, а також українських та зарубіжних археологів та лінгвістів.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на VIII волинській всеукраїнській науковій історико – краєзнавчій конференції «Соціально-економічні та суспільно-політичні аспекти історії України» (20 листопада 2015 р.); у XIV випуску Вісника студентського наукового товариства інституту історії, етнології і права (м. Вінниця, 2016 р.); на всеукраїнській науковій конференції студентів і аспірантів «Гуманістичні цінності світових цивілізацій і проблеми сучасного світу» (8 квітня 2016 р.); на звітній студентській конференції інституту історії, етнології і права «Проблеми етнології, археології та історії Поділля» (12 квітня 2016 р.).

Структура дипломної роботи. Дана робота містить вступ, три розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки, список використаної літератури, таблиці та додатки.

У **вступі** визначається актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, методологічна база, новизна, практична і теоретична цінність та структура дипломної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кельтские и фракийские племена на Дунае [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу:
http://celt.at.ua/news/kelti_illirijski_i_frakijski_plemena_na_dunaji.
2. Крушельницка Л.И. Кельтський пам'ятник в Верхнем Поднестровье / Л.И. Крушельницкая // Краткие сообщения института археологии. – 1965. – №105. – С. 119-122.
3. Kaposhvari D. A Jaszbereny – Cseronalmi kelta temeto / D. Kaposhvari // Archaeo Logiai Ertesito. – 1969. – №4. – С. 154-162.
4. Uzoki A. A Menfocsanaki kelta pajzs peconstrukcios kiserlete / A. Uzoki // Archaeo Logiai Ertesito. – 1969. – №7. – С. 114-119.
5. Tocip A. Prehľad badania v problematike vyvoja slovenska v dobe bronzovej / A. Tocip // Archaeo Logiai Ertesito. – 1969. – №2. – С. 78-82.
6. Бідзіля В.І. Історія культури Закарпаття на рубежі нашої ери : монографія / В.І. Бідзілля – К. : Наук. думка, 1971. – 216 с.
7. Дюваль П.-М. Кельты: первое европейское сообщество / П.-М. Дюваль // Курьер ЮНЕСКО. – 1976. – № 1. – С. 70-76.
8. V. Shlette The Celts in Illyricum – Whoever They May Be: the Hybridization and Construction of Identities in South-Eastern Europe in the Forth and Third Centuries BC / Shlette V. // Opuscula Archaeologica. – 2007 (2008). – № 31. – P. 49-68.
9. Potrebica H. The Late La Tène Culture in Central Slavonia (Croatia) / H. Potrebica, Ed. H. Dobrzańska, V. Megaw, P. Poleska / Celts on the Margin / – Kraków, 2005. – P. 58-66.
10. Котигорошко В.Г. Населення верхнього Потисся в давнину / В.Г. Котигорошко // Археологічні дослідження Львівського університету. – 2005. – № 8 – С. 346-371.
11. Казакевич Г.М. Кельти на землях України (III-I ст. до н. е.) / Г.М. Казакевич // Український Історичний журнал. – 2006. – №4. С. 22-31.

12. Казакевич Г.М. Кельти: традиційна культура та соціальні інститути : монографія / Г.М. Казакевич. – К. : Фітоцентр, 2006. – 260 с.
13. Казакевич Г. Відгомін карників : монографія / Г.М. Казакевич. – К.: Tempora, 2008 – 110 с.
14. Поп Д. История Подкарпатской Руси через призму христианских идей: монографія / Д. Поп. – Ужгород: «Повч Р.М.», 2010. - 296 с.
15. Мурадова А. Кельты анфас и в профіль: монографія / А. Мурадова. – М.: Издательство «Ломоносовъ», 2010. – 321 с.
16. Пауэлл Т. Кельты. Воины и маги [Електронний ресурс] / Т. Пауэлл. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://oldevrasia.ru/library/Terens-Pauell_Kelty--Voiny-i-magi/2.
17. Гогейн Д. Історія кельтів: монографія / Гогейн Д. – К.: Видавництво Жупанського, 2011. – 238 с.
18. Панкулич В.В. Тиводар легоцький – закарпатський історик, етнограф і археолог. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип., 27, 2011 , с. 293 – 302.
19. Як жили кельти на Закарпатті [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу:
<http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/pokhodzhennya>.
20. Казакевич Г. Кельтський меч з розкопок О.В. Бодянського / Г. Казакевич. // Археологія. – 2011. – №2. – С. 96–102.
21. Болобан М. А. Актуальні питання кельтики та германістики: монографія / М. А. Болобан, Х. В. Бура. – Умань: Київ; Умань, 2012. – 215 с. – (видання 2).
22. Наливайко С. Роль кельтів у мовно – культурній передісторії й історії України й усієї Європи / С. Наливайко. // Актуальні питання кельтики та германістики. – 2012. – №2. – С. 80–86.
23. Казакевич Г. Слов'яни і кельти: в пошуках історичного контексту мовних контактів / Г. Казакевич. // Київська старовина. – 2012. – №2. – С. 3–14.

24. Казакевич Г. Кельтська теорія походження Русі: критичний огляд / Г. Казакевич. // Українознавство. – 2012. – №2. – С. 155–159.
25. Казакевич Г. Transforming Traditions: Studies in Archeology, Comparative Linguistics and Narrative / Г. Казакевич. // Lodz. – 2012. – №6. – С. 177–212.
26. Казакевич Г. Східні кельти: культури, ідентичності, історіографічні конструкції: монографія /Г.М. Казакевич – Київ – Вінниця, 2015 – 357 с.
27. Геродот. История / Геродот. – Москва: АСТ, Ладомир, 2001. – 473 с.
28. Гай Юлий Цезарь. Записки Юлия Цезаря и его продолжателей о галльской войне: Пер. с лат. А. Клеванова / Цезарь Г.Ю. – М., 1991 – 137 с.
29. Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М. О. Рудь: Навч. посібник. - К. Либідь, 2005. – 418 с.
30. Пліній Старший. Естественная История / Пліній Старший. – М.: Москва, 2007. – 216 с.
31. Павсаний // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). — СПб., 2001.
32. Ренан Э. Марк Аврелий и конец античного мира. СПб., 1906. – 250 с.
33. Трубачьов О. Названия рек Правобережной Украины: монографія / О.Трубачьов . – М., 1968. – 211 с.
34. Желєзняк І. До проблеми іллірійської топонімії на Україні / І.Желєзняк // Мовознавство. 1990. № 6. – С. 34 – 40.
35. Тищенко К. Кельтські назви селищ на витоках річок України / К.Тищенко // Народна творчість та етнографія. – К., 2003. № 5 – 6. – С. 68 – 75.
36. Тищенко К. М. Іншомовні топоніми України: Етимологічний словник-посібник. / К.Тищенко // – Тернопіль: Мандрівець, 2004. –259 с.
37. Тищенко К. Мова про довге співжиття з кельтами / К.Тищенко // Урок української. 2010. – № 5 – 6. –188 с.

38. Тищенко К. Кельтські назви селеш на витоках річок України [Електронний ресурс] / К. Тищенко // – Режим доступу до ресурсу: http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2003/N5_6/Art12.html.
39. Прадівлянна Ю. Кельтські пам'ятки на території українських земель / Ю. Прадівлянна. // Житомир. – 2015. – С. 9–11.
40. Прадівлянна Ю. Військові традиції кельтів на території України / Ю. Прадівлянна. // Кривий Ріг. – 2016. – С. 55–58.
41. Прадівлянна Ю. Давні кельти на території України: історіографія питання / Ю. Прадівлянна. // Вінниця. – 2016. – С. 18–22.